

Kronika

Myndigheter reagerar olika när entusiaster letar upp laviner, noterar Axel Odelberg.

Backe utan barnvakt

Det hade snöat i en vecka över schweiziska Verbier. Bergen tes av två meter torr fluffig pudersnö, rena drömmen för pist-entusiaster. Bortsett från lavinfaran, klassad som fyra n femgradig skala. Alltså hyrde jag en lokal guide för att onödigtvis utsätta mig för livsfara.

Det gjorde däremot inte tre snowboardåkande svenskar som re samma dag också frestades att ge sig utanför pisterna i rier på jakt efter ännu orörda snöfält. De satte fart utför en t korridor genom skogen. En guide hade kunnat berätta att väg de valde var en ökad lavinkorridor och att lavinfaran då, när de gav sig utför strax före fyra på eftermiddagen, extra stor eftersom solen legat på hela dagen och gjort åcket instabilt.

En släppte alltså. Två undgick att dras med, men den tredje behålls då snömassorna accelererade utanför branten.

den centralistiska myndinkulturen är et en naturlig reflex tt med förbud hindra otior från att bli offer ir sin egen dumhet.

skapet hade grävt omkring i snömassorna i två dygn utan att svensken inställdes sökandet. Han ligger kvar där någons under sex meter snö och lär dyka upp framåt våren då nassorna smälter undan, ett av många offer för det som i de sktalande delarna av Alpmassivet kallas för *la mort blanche* n vita döden.

Den vita döden är en del av livet i Alperna. Den slår till illiga gånger varje vinter men i år har den varit särskilt ingslös till följd av de ymniga snöandet. En del faller offer tt de är okunniga eller dumdristiga i jakten på den eftertrak- ospårade pudersnöen, en del för att den vita döden är nyck- Någon absolut förutsägbarhet finns inte. Ibland överraskar totalt. Inte ens en guide erbjuder någon garanti. Några av de ga människor som begravits i laviner de senaste 1-2 veck- var ute med guide och ett av de tolv offren för den stora olyckan i Chamonix-dalen nyligen var en internationellt ar expert på snöskred.

är antalet lavinoffer i de franska Alperna på några dagar de upp emot tjoget greps de regionala myndigheterna av skt handlingsbehov. Förbud mot åkning utanför markerade arter proklamerades i hela Savoien och den franska polisen ade väpnad jakt på *off pist*-åkare. är nyheten om det franska *off pist*-förbudet rapporterades i veizisk TV var det med kommentaren att något liknande inte erades i Schweiz. Det skulle kunna tolkas som att schweiz- är mindre säkerhetsmedvetna än fransmän, men var och en känner till de båda länderna vet att det snarast är tvärtom.

Det handlar istället om skillnader i politisk kultur. I den realistiska franska förmyndarkulturen är det en naturlig reflex ted förbud hindra idioter från att bli offer för sin egen dum- Ungefär som i Sverige alltså. En annan sak är att fransmän r en anarkistisk hållning och skiter i myndighetarnas påbud a svenskar gör som de blir tillsagda.

hweizare är lika lite anarkister som svenskar men har i äld en politisk kultur som bygger på medborgerligt ansvar re än förmynderi. Därför utfärdas inte *off pist*-förbud i veiz. Möjligen kan verkligheten i form av dumdristiga *off älskande utlänningar* med tiden a på detta förhållande. Men då för äddningsaktionerna är dyra och farliga.

25 februari 1999
AXEL ODELBERG

axel.odelberg@telia.com

När är suparna Jeppes eget val?

Bo Persson ger exempel från superiets område på hur man kan ursäkta sina karaktärsvagheter och fortsätta bete sig utan besvärande känslor av skuld.

Det finns minst sju svar på den gamla frågan varför Jeppes super. Den verklig- hetsuppfattning som gäller för Hazelden- och AA-rörelsen innebär för det första att alkoholism defini- bieras som ett genetiskt/kemiskt berende av alkohol. Detta berende vill man förklara med hän- visning till variationer i dopamin- systemet.

Betraktelse: Februari

Tvillingstudier anses ge stöd för uppfattningen (Söderling 1992). Man anser sig bland annat kunna urskilja latent alkoholist, sådana som har den avgörande genetiska faktorn men aldrig har inmundigat en droppe alkohol. Man kan då också från alkoholisternas skara föra bort sådana storkonsumerter som inte är genetiskt/kemiskt berende. Föreställningen att alkoholism skulle vara genetisk är ett typexempel på en naturvetenskap- lig kausal förklaring. Vissa individer är utan egen förskyllan drab- bade av alkoholism.

Framtvingat av inre drift

Om däremot någon, efter en freudiansk analys, skulle komma till slutsatsen att Jeppes supande är uttryck för blockerad sexualdrift, så är även detta en förklaring av natur- vetenskapligt kausal karaktär. Och så i det fallet förklaras drickandet som framtvingat av en inre drift som Jeppes inte kan kontrollera.

Aven sociala normer och kon- ventioner kan få Jeppes att bli stor- förbrukare, trots avsaknad av inre drift. "I vårt gäng accepteras inga torrballor". Sociala normer utgör ett yttre tvång som ursäktar drick- andet. Den tredje formulering liknar de båda föregående. Ordet orsak passar den förklarande fak- torn bättre än ordet anledning eller intention. Jeppes "kan inte hjälpa" att han super.

Jeppes kan emellertid, för det fjärde, ha en avsikt med sitt drick- ande. Den kan vara att han, om han är hästhandlare, av erfarenhet har lärt sig att affärer går lättare om man bjuder på en sup. För- handlingar med västerlänningar i det förutvarande Sovjetimperiet kan ha väglett av den tanken. Jeppes har då ett rationellt, instru- mentellt fel för sitt drickande. Jeppes kanske också förklarar var- för han tar sig ett glas med att det är medicinskt nyttigt. Det kan vara fysiologiskt sant och behöver dess- utom inte vara lögn vad beträffar den uttalade intentionen. (Det är då inte fråga om rationalisering i psy- kologisk mening). Här har vi två exempel på en instrumentell, inten- tional förklaring. Jeppes har en

Drinkarens bekännelser. Busen Flatigust, som blivit absolutist, till sina deltagande vänner: - På den tiden ja nubbade hade ja bara ett par brallor, som ni, era luskuskar, men nu har ja två par brallor, dom andra lika pullans fina som dom här - å så har ja tio kronors skuld, som ingen jävel kommer åt.

plausibel, rationell anledning att dricka.

Men det är inte nödvändigt att Jeppes avsikt är instrumentell på det viset. Han kan ta sig ett glas för att han vill komma i form, bli på bättre humör. I brist på bättre kan man kalla denna avsikt för "konsumtiv". Konsumtiva akti- viteter behöver inte betraktas med freudiansk misstänksamhet, som drifter som måste tillfredsställas. De kan också tolkas som uttryck för övervägda val och därmed ges en avsiktsförklaring.

I likhet med att han alltid stiger upp klockan sex om morgonen tar han sig en drink klockan fem om aftonen.

Slutligen, när man sorterat bort den genetiska faktorn, supandet som driftutlevelse eller normpåtvång samt Jeppes egna intentioner, kan drickandet vara uttryck för en vana. I likhet med att han alltid stiger upp klockan sex om morgonen tar han sig en drink klockan fem om aftonen. Förväret av vanor kan all- tid på ett generellt plan förklaras med behaviouristisk inlärningsteori, det vill säga kausalt.

Den kausala ursikten

Det sagda illustrerar skillnaden mellan kausal och intentional moti- vation. I det förra fallet är det genernas, de tidiga barndomsupp- levelsernas, de sociala normernas eller den behaviouristiska beting- ningens fel att man dricker. Annars är det ens eget fel. Det säger sig självt att den skada och de skuld- känslor som drickandet för med sig blir mycket lättare att uthärda om drinkaren väljer att ursäkta sig kausalt. Dessutom kan man ju, utan att göra avkall på sina moral- iska standards, fortsätta supa så länge man inte är "botad" från det.

BO PERSSON

paracelsus.mail.bip.net

En volt över avgrunden

Sorgligt nog är Stellan Sun- dahl död. Det finns inte en politiker som inte klämmer fram en tår nu, till och med Birger Schlaug känner sig rörd.

De borde sakna honom, för vad han gjorde för våra politiker hade de aldrig lyckats med själva. Han fick folk att identifiera sig med dem. Precis så vankel- modiga som Olof Johansson är vi och grannkärigen är precis så pompös som Margareta Winberg. Efter ett tag började man till och med tycka synd om Sigvard Mar- jasin, en enkel grabb som gick och blev landshövding trots att han inte var mer än en tvärhand hög. Alla blev de förmänskligade, man insåg att de var ungefär som vi själva skulle ha varit om vi plötsligt fått Hallandsåsen i knät efter att ha gåspat oss igenom en massa obegripliga geologiska föredragningar.

Man kan ju inte begära att dom ska vara några andra och bättre människor.

Dras genom dyngpölen

Satir med hjärta, säger politi- kerna. De ville inget hellre än att dras genom den dyngpölen. Stellan var ju inte ute efter dem, han visste lika väl som de att de satt i klorna på omständigheter som de inte rädde över. Man kan ha tur eller otur, politiken är ett lyckohjul och somliga går det bra för trots att de inget kan och inget gör som förtjänar rosorna. Så det som såg elakt ut av var välmet och i botten fanns ett samförstånd, narrar emellan.

Vad Stellan hade var galghumor, han slog volter över avgrunden som han helst inte tittade ner i. Och inget ont i det. Vi mär bättre av att skratta än av att gråma oss. Men han fick betala priset.

ULF JÖNSSON